

UNGDOM

Året är 1942

INLÄSNINGSMATERIAL FÖR
P-A OCH SKOGSKOJAN



IÅRTUSENDEN hade det snabbaste sättet för människan att förflytta sig varit till häst. Men det stora flertalet hade inget annat transportmedel till lands att tillgå än de egna fötterna.

I slutet av 1600-talet kom diligenstrafiken igång på många håll i Europa. Passagerare och post befordrades till fastställda taxor och efter bestämd tidtabell. Det blev betydligt billigare än att färdas i eget ekipage. Men biljettpriset översteg fortfarande vad folk i gemen hade råd med.

Även med häst och vagn var en färd på tio mil ett omständligt, tidsödande och obekvämt företag som måste förberedas noga. Ännu längre resor gjordes bara i sällsynta fall, när det var nödvändigt för försörjningen. Att resa enbart för att uppleva främmande platser var förbehållet en handfull ytterst förmögna personer.

Den majoritet som reste till fots kunde tillryggalägga fem kilometer i timmen. Resenärer till häst uppnådde drygt den dubbla hastigheten. Ännu 1855 tog det minst tre dygn att färdas mellan Stockholm och Göteborg – per ångbåt och diligens. Resan kostade 40 riksdaler riksmünt plus mat och nattlogi.

MED JÄRNVÄGEN tredubblades den maximala reshastigheten. När tågförbindelsen Stockholm–Göteborg öppnades 1862, minskade restiden till 14 timmar! Priset sjönk till 10:64 riksdaler riksmünt. Dessutom var det betydligt bekvämare att glida fram över relativt jämna skenor än på 1800-talets knaggliga vägar.

I ett slag hade restiden minskat med två tredjedelar eller mer, samtidigt som resandet hade blivit tillgängligt för flertalet. Den hänfödda samtiden upplevde detta som att "tiden tillintetgjorts". Järnvägen hade gjort människan till herre över rummet. Landet krympte, världen öppnades, varor och nyheter förmedlades i ilfart, arbetskraft förflyttades till de nya industrierna.

ÅRET ÄR 1942...

I torpet i byn Alanäs bor familjen Sture och Astrid Zetterström med sina barn. De har byggt torpet själva efter att ha fått ett småbrukslån på 6 000 kr till bostadshus och ladugård. Ladugården är fortfarande inte klar, och nu är Sture inkallad i beredskapen.

I VÄRLDEN...

I Världen är det **krig**. Adolf Hitler blev vald till rikskansler i Tyskland 1933. Han driver på utvecklingen inom landet och vill leda det mot det Stortyska riket, innefattande alla tysktalande delar av Europa. År 1939 invaderas Polen som ett första steg, och Frankrike och England går in i kriget mot Tyskland. Kriget som utkämpas på flera olika kontinenter kommer att pågå till 1945, men det vet ju ingen något om 1942.

I SVERIGE...

I Sverige råder det beredskap. Männen är inkallade för att vakta de svenska gränserna. Norge och Danmark är ockuperade av Tyskland, och Finland av Ryssland. Kriget är nära.

Sverige regeras av en **samlingsregering** med representanter från de fyra största partierna. Per-Albin Hansson var statsminister i denna regering som satt alla krigsåren, 1939 – 1945. Man ville lägga de inrikespolitiska frågorna åt sidan och jobba gemensamt för att hålla Sverige, som var neutralt, utanför kriget.

Kungen heter Gustav V. Han var gift med Victoria av Baden, alltså av tyskt ursprung och kusin med den tyske kejsaren Wilhelm II, som tvingats till exil 1918 efter att Tyskland förlorade första världskriget. Victoria dog 1930.

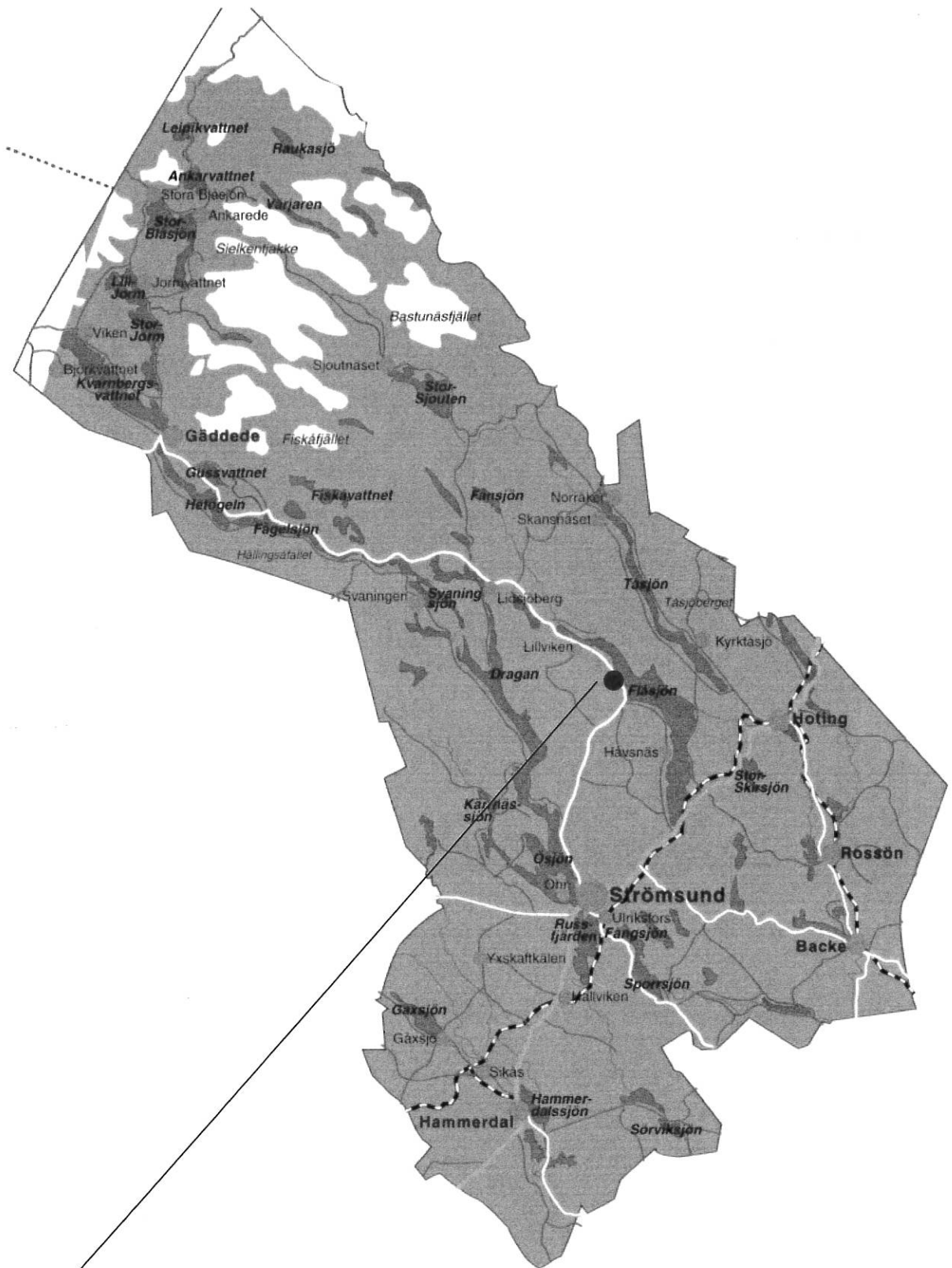
I JÄMTLAND...

se karta

Byn där torpet ligger heter Alanäs och ligger vid Flåsjön i Strömsunds kommun. Grannbyar är Alanäset (som beskrivs som en livlig by!), Gubbhögen, Harrsjön, Havsnäs och Järvsand.

På grund av kriget är många militärer placerade i just Alanäs. Gränsen mot Norge ligger bara x mil bort. Men eftersom Norge är tyskockuperat finns istället en säkerhetszon som börjar strax utanför Alanäs. Ska man passera förbi den mot tex. Gäddede måste man ha speciella papper som man visar upp för vakterna som står på post dygnet runt.

Närmsta större ort är Strömsund. Hit går antingen Erikssons buss, eller så kan man åka postbussen. Det finns även en järnvägsstation i Flåsjön, och på sjön trafikerar Viking och Aktiv (ångbåtar). Men allt man behöver finns i Alanäs, det är inte ofta man lämnar byn. Att resa till Strömsund är stort, men att åka ända till Östersund är större. Det hör inte vardagen till.



Här ligger Alanäs



Andra personer i socknen som man kan prata om/hänvisa till:

Kyrkoherden:	D. T Sundell, Alanäs församling
Disktriktssköterska:	Rut Björk
Barnmorska:	Stina Sjödin. Hon är gift med Sven som kör taxi. Han driver även kvarnen i byn.
Fjärdingsman (fjärsmän):	O. E Söderlund (ungefär som en polis)
Skomakare:	Hans-Olof Sjödin. Utför lagning och halvslutning
Sömmerska:	Anna Lidberg, kom och sydde i hemmen med sin symaskin på cykeln
Skräddarmästare:	Karl Magnus Näsström, skräddar kostymer, damdräkter mm.
Stickerska:	Thorborg Larsson. Stickar kalsonger, undertröjor, tröjor och strumpor på sin rundstickningsmaskin.
Slaktare:	S. W. Näsström, bedriver boskapshandel och slakteri där det produceras falukorv samt rökt och kokt medwurst.

Övrigt:

Radiohandlare och reparatör är E. B. Lidfors som även han kör taxi.

I byn finns en gengasvedfabrik. Alla bilar var tvungna att ha gengasaggregat då det inte fanns någon bensin att tillgå.

Det finns också ett café, Café Rödluvan. Det drivs av Emilia Johansson. På samma tomt finns en bensinmack, fast just nu utan bensin...

Konsum finns också, förestås av A. P. Wikström. Här hämtar man ut sina ransoneringskort.

Det finns två skolor: småskola åk 1 – 2 och folkskola för åk 3 – 6.

Kristidsnämnden finns i Gubbhögen och här basar Per-Johan Hansson.

BEREDSKAP

Sverige är neutralt, vi tar ingen aktiv del i kriget. Fast vissa saker gör vi trots detta.

Finlandskommittén ordnade med en frivilligkår med svenska män som reste till Finland och vinterkriget för att strida på finsk sida. Kommittén ordnade även insamlingar med kläder och annat som kunde skickas till finska behövande utifrån devisen "Finlands sak är vår!". Redan från 1939 tog Sverige emot barn från krigsdrabbade områden i Finland. De finska krigsbarnen placerades i svenska hem tills kriget var slut. En del återvände inte till Finland utan adopterades av sin svenska familj. Totalt kom ca 72 000 barn till Sverige från Finland under kriget.

Svenska Norgehjälpen; bildades av olika ideella och politiska förbund. De bildade i sin tur små lokala föreningar som samlade in pengar, kläder, skor och mat som skickades till det ockuperade Norge.

Ransoner

Inom Sverige rådde brist på kol som importerades för att användas till att värma upp husen och få varmvatten i ledningarna. Under krigsåren användes istället stora mängder ved. Det var värmen som prioriterades, varför man i städerna fick klara sig enbart med kallvatten i kranarna. Inför jul- och påskhelg kunde man få varmvatten någon dag. Då man fortfarande pratar om de kalla krigsvintrarna 1941 och 1942 så behövdes alla män som inte var inkallade i skogen om sommaren för att hinna få fram all ved som behövdes. Därför tvångsplacerades anställda inom industrin ut i skogarna, och kvinnorna fick rycka in som industriarbetare.

Olja och bensin fanns knappt att få tag på. Bilarna byggdes istället om med gengas-aggregat som kunde drivas av småved.

Eftersom det rådde brist på mat i hela landet så ransonerades den. Man fick alltså bara köpa en viss mängd mat men då måste man ha speciella kuponger. Efter den tyska ockupationen av Danmark och Norge i april 1940 ransonerades kaffe, te, socker, kakao, mjöl, bröd, fläsk, ost, risgryn, matfett, stearinljus, köttvaror, grädde, tobak, salt, ägg och mycket annat. Också restaurangbesök krävde ransoneringskuponger. Så även köp av skor och textilier, till exempel lakan. Kaffet ransonerades ända fram till 1951, alltså sex år efter det att kriget tagit slut.

Enbärssstekt ungmås serveras på restauranger i Sverige under denna tid, givetvis mot uppvisande av kuponger.

Även om Sverige hade egen industri och många jordbruk så saknades energi i form av kol och olja till fabriker och mejerier. Även gödsel till åkrarna var en bristvara för det importerades. Även om Sverige kunde handla med andra länder så kunde inte varorna komma fram eftersom alla hav runt oss var minerade så inga båtar kom fram. Flyget som transportmöjlighet fanns inte vid denna tid.

Ransoner - Krångligt system!

Utifrån hur gammal man var och vad man hade för arbete så hade man olika ransoner. Små barn hade mer mjölk medan en skogsarbetare hade mer fläsk. En yllejacka till en man krävde mer kuponger än en sommarklänning för en liten flicka. Hur stor ranson man hade av olika varor angavs på ett sk. ransoneringskort som var personligt.

Utifrån det kortet angav kvitterade vanligen mamman ut familjens kuponger hos Kristidsstyrelsen, som för Alanäs del låg i Gubbhögen X mil bort. Sedan fick mamman utifrån

en ransoneringskalender (som man kunde läsa i dagstidningen eller höra på radio) reda på vilka varor som fanns tillgängliga just denna vecka, och hur många kuponger varan kostade. När hon sedan gick till Konsum för att handla fick hon betala i kuponger. Om kupongen var på 200 g fläskkött, men handlaren bara hade 100 g, fick mamman tillbaka växel i kuponger. Vissa veckor köpte man risgryn, andra kakao och en tredje starinljus. En stor fördel hade de familjer som själva hade ladugård med kor och höns och på så vis fick tillgång till mjölk, smör och ägg.

Handlarna hade sedan ett stort arbete med att redovisa alla kuponger tillbaka till kristidsnämnden. Detta för att ingen – varken handlare eller enskilda, skulle kunna få större ransoner än som var tillåtet.

Eftersom det var brist på mycket fanns det en svart handel med varor. Den största handeln på svarta börsen gällde just ransoneringskuponger.

HÖSTEN 1941 – det som kan refereras till ”Kommer ni ihåg i höstas/vintras...”

1941 års svenska skörderesultat är det sämsta på 50 år. Maten som redan inte räcker till, räcker till färre ändå.

I september 1941 sprängs tre av svenska flottans jagare, förtöjda i Hårsfjärden i Stockholm, och 33 personer dödas och 17 skadas. Jagarna är *Klas Horn*, *Klas Ugglå* och *Göteborg*. Sabotage misstänks men går inte att bevisa. Olyckan är en av de svåraste katastrofer någonsin inom det svenska försvaret i modern tid.

Oktober

6. Den amerikanska storfilmerna *Borta med vinden* har svensk biopremiär och för första gången visas en fyra timmar lång film i Sverige. Den visas även i Östersund?????XXX

November:

17. Den svenska värnplikten förlängs från 175 till 450 dagar. Marinen och flygvapnet förstärks och pansar- och luftvärn blir egna trupper inom armén.

21. I Sverige invigs en affischkampanj "En svensk tiger" som manar till tystnad och vaksamhet mot ryktesspridning.

December:

7. Utsätts större delen av USA:s Stilla-havsflotta i Pearl Harbor, Hawaii för ett överraskande anfall av Japan och det innebär att USA den 8 december går in i kriget på de allierades (Frankrike och England) sida

13. Uppmätts den kallaste temperaturen någonsin i Sverige, -53,3 grader i Malgövik, Vilhelmina kommun. Vintrarna har gått till historien som de kallaste någonsin mestadels beroende på att det i de södra delarna slogs köldrekord på löpande band,. Köldrekord uppmättes denna vinter även i Jönköping, Kalmar, Skara, Stockholm, Visby, Uppsala, Västerås, Västervik och Växjö.

ÅRET 1942

Januari

7. Textilransonering införs i Sverige

Februari

26. Köldrekord slås i hela Sverige, -35 grader i Skåne, vilket anses som 1900-talets kallaste dag i Sverige. På grund av kolbrist är det även kallt i hemmen och på fabrikerna. Detta är den tredje vintern i rad som det är köldrekord.

Mars

26. Deportationerna av judar till Auschwitz inleds (vilket inte blir allmänt känt förrän långt senare).

26. Första numret av socialdemokratiska (startad av LO) *Aftontidningen* utkommer som en motvikt mot det mycket tyskvänliga *Aftonbladet*.

28. Då det råder brist på koppar i Sverige släpps rostande mynt av järn ut.

April

24. Varmvatten tillåts i tre dagar i svenska hyreshus, bara i Stockholm kräver detta 12 000 kubikmeter ved.

29. Britterna bombar Trondheim.

30. Arton unga normän avrättas i X som hämnd för att två tyska säkerhetspoliserna dödats i ett bakhåll. NÄR VAR HUR 1942

Maj

I koncentrationslägret Birkenau, gasas 1 500 män, kvinnor och barn ihjäl så fort de anlät. Den första av många liknande händelser under kriget.

Juni

4 – 7. Besegrar amerikanerna japanerna i slaget vid Midway, Japans första större nederlag i kriget och vändpunkten i Stillahavskriget.

5. USA förklarar krig mot Bulgarien, Ungern och Rumänien

7. IFK Göteborg vinner Fotbollsallsvenskan

Juli

1. Gunder Hägg springer en engelsk mil på nya världsrekordtiden 4.06,02. Detta är det första av totalt 9 världsrekord som den svenske löparen ska sätta under denna krigssommar. Ett av världsrekorden sker på Hovvallen i Östersund den 23 augusti.

24. Sovjetiskt flyg bombar av misstag Borgholm på Öland. Ingen kommer till skada.

Det nedanstående vet man ju under sommaren 1942 inget om...

Augusti

21. Tyska trupper når Stalingrad vilket skulle innebära ett 6 månader långt slag om staden där 2 miljoner människor, militärer och civila fick sätta livet till. Här vänder krigslyckan för Tyskland...

September

9. Den första skärmbildsbussen för röntgenundersökning av TBC börjar sin färd genom Norrland

25. Brittiskt flyg bombar Oslo

Oktober

23. Den svenska regeringen beslutar att värnpliktiga födda 1923 (dvs. 19-åringarna) skall uttas till tjänsteplikt i skogsbruket för att säkra tillgången på ved inför vintern.

December

21. Varmvatten tillåts återigen i tre dagar i svenska hyreshus.

31. Livsmedelransonerna i Sverige har under året varit mycket knappa, men ändå anses hälsoläget gott



ETISKAP
OM

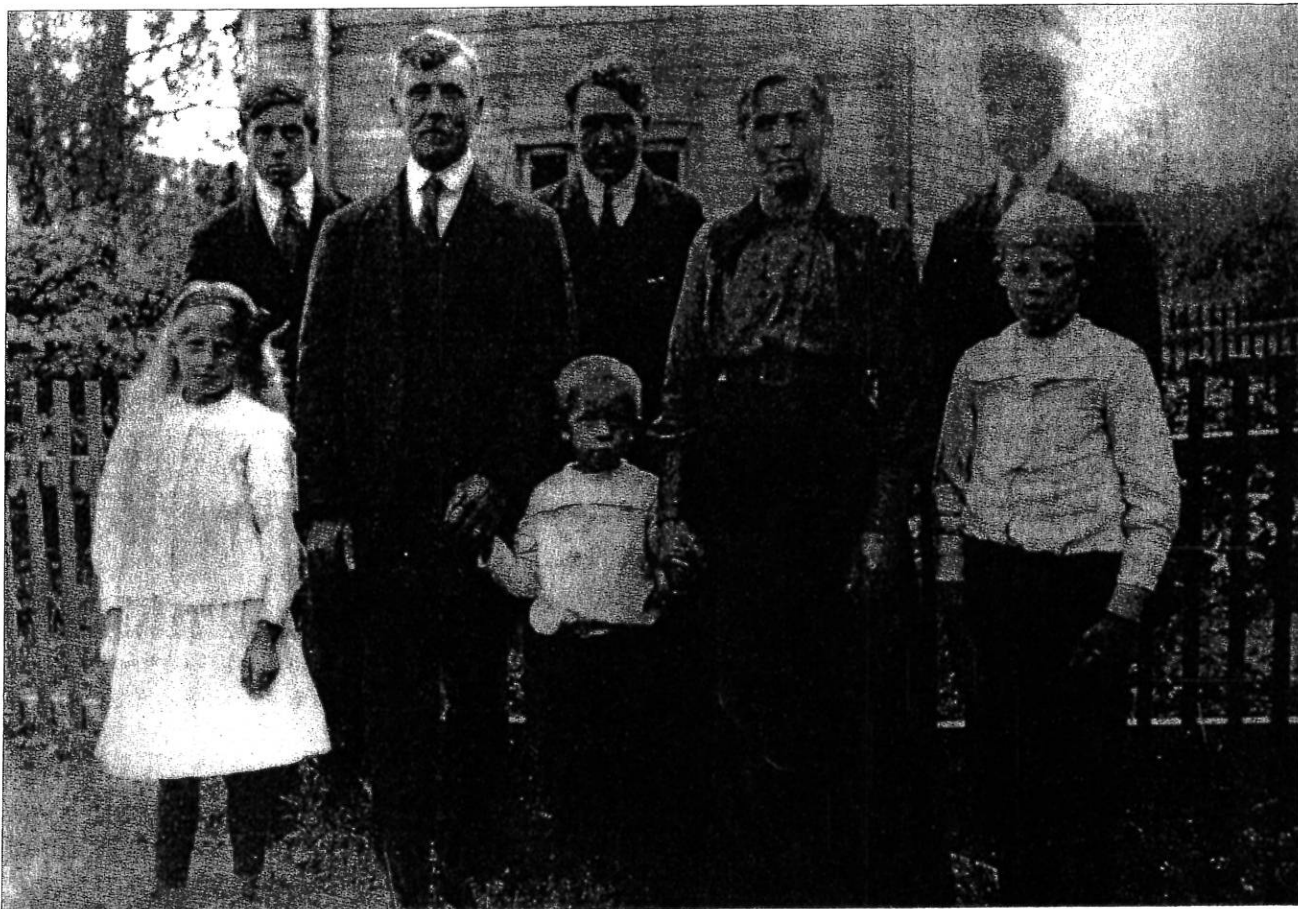
1900-talet i Sverige



Hugo – ett människoliv

Innehåll

Barnen föddes hemma	7	Arbetarna kämpade	
Slit med odlingar	7	för ett bättre liv	28
Djuren var lekkamrater	9	Alla fick rätt att rösta	28
Hemmagjorda leksaker	10	1930-talets arbetslöshet	28
Baggen åt snus	10	Fest och glädje	29
Ingen skolskjuts	11	Högre lön lockade	
Kallt så bläcket frös fast	11	i södra Sverige	31
Bytte smörgåsar	13	Fru och barn	31
		Kolning	32
Första världskriget	14	Andra världskriget	34
Miljontals dog i spanska sjukan	14	Krigstider	35
Hotade Hugos liv	14	Fred?	35
Med häst och tåg till sjukhuset	15		
Föll i strömmen	16	Kvinnorna slet hårt	37
		Vilken lycka att hoppa i hö!	37
Tungt arbete i skogen	19	Vatten från källan	
Flottning nästan semester	21	och ved från boden	38
Naturen var skaffereri	22		
		Livet blev bekvämare	39
Bil-drömmar	24	Oro över hur naturen förstörs	42
Flera familjer		Marken kal som flintskallar	42
delade på en radio	24	Byarna töms på folk	42
Flyg-drömmar	27	Livets slut	45



Hela familjen Håkansson på Getingfors. I raden längst fram står från vänster Hillevi, Hakvin, Halvar, Beda och Hugo. I den bakre raden från vänster Hadar, Henning och John.



Huset på Getingfors, där Hugo föddes.

ungarna. Hugo brukade göra leksaker åt de små katterna. Han tog en bit papper och band ett snöre kring den. Sen drog han papperstussen efter marken. Kattungarna sprang och hoppade för att fånga den.

Hugo och syskonen byggde kojor uppe i träden. De hade också en lekstuga av timmer med en spis som de eldade i. Hugos syster Hillevi kokade makaroner i en gryta på spisen.

Killingarna och getterna sprang varje morgon upp på lekstugans tak och åkte kana nedför taket innan de gick till skogen för att söka efter gräs och löv.

Hemmagjorda leksaker

– På våren när snön smälte dämde vi upp vatten i bäckar och diken. Vi la en brädbit eller sten som höll kvar vattnet. Då blev det en damm. I sluttningar byggde vi vattenfall. Vattenfallen med rinnande vatten var mer spännande än dammarna där vattnet låg stilla, berättar Hugo.

Barnen fick sällan köpta leksaker. De gjorde djur av kottar och stack tändstickor i kottarna som ben. På våren skar de pipor av sälk och vide. Bark från träd och blad från vass blev båtar. Genom halmstrån blåste de såpbubblor.

Hakvin snickrade trägubbar och Beda sydde dockor av tyg.

En gång köpte Hakvin munspel till bar-

nen. Familjen hade också andra instrument, en fiol och en cittra. Ibland spelade och sjöng man så att det dånade i hela huset.

Storebror John åkte en dag till stan. Han köpte flera presenter. Hillevi fick ett dockstrykjärn och Hugo en kortlek. Men mamma Beda tålde inte kortlekar. Hon var rädd att barnen, om de blev vana vid kortlekar, skulle spela om pengar när de blev vuxna. Och hon visste också att en del drack sprit när de spelade kort. Beda brände genast upp kortleken.

Baggen åt snus

En bit från Getingfors bodde en kvinna som hette Kristina och hennes bagge Pelle. Han hade tappat nästan all ull. Ögonen, stora som ägg, stack ut ur sina hålor. När Hugo, Hillevi och Halvar besökte Kristina var Pelle i kammaren. Baggen slängde sig mot köksdörren så det knakade i träet. Kristina skrek till baggen:

– Lugna dig, det är bara de snälla barnen från Getingfors som är här!

Baggen blev lugnare. Sedan fick han komma in i köket. Kristina sa:

– Hälsa på barnen, Pelle!

Han flåsade och nosade dem i ansiktet. Barnen var stela av skräck. Sen fick Pelle en kopp kaffe och snus på en bräda. Han blev nöjd och gick och la sig i sitt bo i kammaren.



– Vi läste också "Folkskolans läsebok". Ofta hade vi rättskrivning. Fröken läste högt och långsamt och vi skrev av. Om vi stavade fel satte hon ut stora röda bockar i kanten på skrivboken. Vi hade också räkning, naturkunnighet, geografi, historia, sång och gymnastik. På gymnastiklektionerna stod vi i gängen mellan bänkarna med alla kläderna på. Vi sträckte armarna upp i luften, böjde knäna och rörde oss på olika andra sätt.

På rasterna lekte vi på skolgården. När rasten var slut ringde fröken i klockan.

Bytte smörgåsar

– Utanför skolsalen hängde vi av oss ytterkläderna och lämnade vår matsäck. Där var det kallt på vintern. Ibland frös matsäcken, som innehöll mjölkflaska och smörgåsar, till is. På frukostrasten satt vi på långa bänkar längs med väggarna. Vi drack mjölk och åt smörgåsar. Vi bytte smörgåsar med varandra. En del hade hemgjord ost och sylta som pålägg. En del hade bara bröd. Vi hade aldrig kunnat föreställa oss att barn i framtiden skulle få sitta i varma skolmatsalar och äta gratis skollunch.

Ett klassrum på landet omkring år 1920. Längst bak en stor kamin som man eldade med ved. Ibland var det så kallt i skolsalen att bläcket frös fast.



En sal på Östersunds sjukhus, där Hugo låg i fem månader 1918.

det ska vara vänt åt öster. Hugo dör inte den här gången.

Ute i vedboden snickrade Hakvin på en liten låda. Halvar såg på och undrade vad det skulle bli.

– Ja, det är en kista till Hugo, han kommer nog inte att överleva.

Hakvin grät och Halvar blev hemskt rädd.

Med häst och tåg till sjukhuset

Hakvin kallade på doktorn som bodde i Ånge. Doktorn åkte tåg i sex mil. Sedan

väntade John med häst och släde vid järnvägsstationen. Läkaren tittade på Hugos gula och blå fläckar och sa: "Pojken har var i bröstet och måste genast till sjukhus."

Man gjorde i ordning en släde där Hugo bäddades ned i hö och fällar av fårskinn. Så bar det iväg. Det var kallt och snön gnistrade. Snön tyngde ned trädens grenar ända till marken. Då och då fick hästen ett rapp med tömmarna för att den skulle springa ännu fortare. Bjällrans malmklang dånade i skogen. Hästen sprang för Hugos liv.



Flottningsarbetare balanserar på stora högar av timmerstockar.

stora som mössens öron. Pojkarna hade äntligen fått kliva ur de tjocka tunga vinterkorna. Nu gick de barfota för första gången på året. Och som vanligt stötte de tårna mot granarnas rötter som bredde ut sig på marken. Aj, det gjorde ont. Så hoppade

de på ett ben några meter, sprang vidare och stötte på nytt tårna.

Vid stranden låg stora högar med timmerstockar. Pojkarna hoppade från den ena stocken till den andra. De fick syn på en båt och vips var mammas alla förmaningar som bortblåsta. De klev i båten och

Tungt arbete i skogen

Hakvin och pojkarna arbetade i skogen. Det gjorde många som bodde i norra Sverige på den tiden. Man fällde träden med yxa och såg och tog sedan bort kvistar och bark.

Det var jobbigt att vara skogsarbetare. På vintern nådde snön ibland ända upp till midjan och man måste skotta bort snön innan man kunde fälla träden.

Ibland var arbetet så långt från hemmet att skogsarbetarna måste bo i kojor. Var det kallt ute blev det is och rimfrost inne i kojan. Man sov under fårskinnsfällar med alla kläderna på. Hugo minns en skogsarbetare som hade sovit med huvudet mot väggen. På morgonen var hans hår fastfruset i väggen.

I kojorna fanns det en öppen spis. På den lagade man mat. Den vanligaste rätten var kolbullar och fläsk. En kolbulle var



Trädfällning med såg. Det var svårt att fälla träd, när snön låg djup.

Naturen var skafferi

Hugo och hans föräldrar och syskon levde på det som gården gav. Från korna och getterna fick de mjölk, som man gjorde smör, ost och messmör av. De slaktade grisar och andra djur för att få kött. De odlade potatis, grönsaker och korn. Av kornet bakade Beda bröd och kokade gröt. Fåren gav ull och skinn. De odlade växten lin och gjorde garn av den. Av lingarnet vävde Beda tyger, gardiner, lakan och handdukar. Möblerna snickrade Hakvin.

I skogen plockade de bär och svamp. Hakvin och pojkarna jagade djur och fåglar och fiskade i sjöar, älvar och bäckar.

Familjen på Getingfors levde av självhushållning. Det betyder att man odlar, skaffar sig mat i naturens skafferi och själv gör de saker man behöver. På den svenska landsbygden levde man av självhushållning till långt in på 1900-talet. En del saker måste man ändå köpa, t ex salt, socker, kaffe, snus och fotogen till lamporna.

Hugo och hans syskon tyckte inte att de var fattiga.

– Det fanns alltid mat på bordet, berättar Hugo.

Hästar drog timmerlassen. En del hästar lärde sig räkna lassen.





En sådan här bil köpte Hugo när han var 19 år. Bilen kallas T-Ford.

vad som hände en bit från deras byar och ännu mindre om händelser i andra län-der. Hugo började sälja radioapparater.

Familjen i Getingsfors och några famil-jer i grannbyn köpte en radio tillsammans. Familjerna turades om att ha radion. Den kostade 300 kronor. Det var väldigt mycket pengar då. Radion gick på batterier, efter-som familjerna inte hade el. Apparaten var

stor och tung och det var flera kilometer mellan gårdarna. På vintern åkte Hugo skidor och fraktade radion i en stor rygg-säck.

Hugo knäppte på radion för första gång-en i den lilla grannbyn. Alla byborna var där. Det sprakade till i radion. Hugo vred på en ratt och hamnade på en finsk sta-tion. En präst predikade på finska. Ingen

Arbetarna kämpade för ett bättre liv

Mamma Beda var mycket intresserad av politik och hon läste högt ur tidningen varje dag för familjen. Hon var fredsvän och nykterist. Hugo och hans syskon var också nykterister. En nykterist dricker inte alkohol.

I slutet av 1800-talet drack folk väldigt mycket sprit. Därför bildade man föreningar som berättade hur farligt det var att dricka brännvin och annan sprit. De kallades för nykterhetsföreningar.

Alla fick rätt att rösta

Under Hugos ungdom hände det mycket inom politiken. 1921 fick kvinnorna rösträtt vid politiska val. Tänka sig att Beda var nästan 50 år gammal innan hon fick rösta.

Hugo var med i SSU, som betyder Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund. Han ledde SSU-klubben i grannbyn Albacken.

Under 1920- och 1930-talen gick många med i fackföreningar. Då hade arbetarna mycket låga löner och ofta farliga arbetsplatser. Därför gick de ihop i fackförening-

ar och arbetade för att få det bättre. De strejkade ibland och demonstrerade.

I Ådalen i Ångermanland demonstrerade strejkande arbetare. Militären som skulle hålla ordning sköt och dödade fem arbetare. Detta hände 1931. Händelsen kallas för skotten i Ådalen.

Skogsarbetarna strejkade och demonstrerade för att få mera betalt för sitt arbete. De tjänade bara några kronor om dagen.

1930-talets arbetslöshet

I början av 1930-talet blev väldigt många människor arbetslösa i Sverige och utomlands.

Hugo åkte till Stockholm och gick på kurs i fyra månader och blev bilreparatör. Han åkte hem, men fick inget jobb som bilreparatör. Ibland arbetade han i skogen och i flottningen. Ibland grävde han diken och byggde vägar.

Vid en dikesgrävning fick arbetarna sänkt lön. En chef sa till Hugos kamrat:
– Du gräver för grunda diken.
Svaret blev:

*Filt på gröngräset,
bricka, hembakade
bullar, Hillevi
serverar kaffe, en
skiva snurrar på
grammofonen.
Hugos mor, Beda,
sitter intill
grammofonen,
bredvid henne
sitter Halvar. Till
vänster längst
fram sitter Hugos
bror Hadar, sedan
Elin, Hadars fru,
och längst bort
sitter Hugo.*



bakade bullar och kakor. Hugo drog upp grammofonen med en vev. Sedan snurrade skivorna på skivtallriken och man lyssnade på den musik som var populär då.

I slutet av 1920-talet visades de första filmerna i Folkets hus i Albacken, och det var alltid fullsatt. Det var stumfilmer. Skådespelarna sa inget, de skuttade runt och vevade väldigt med armarna. Publiken skrattade när skådespelarna ramlade på näsan eller sprang baklänges.

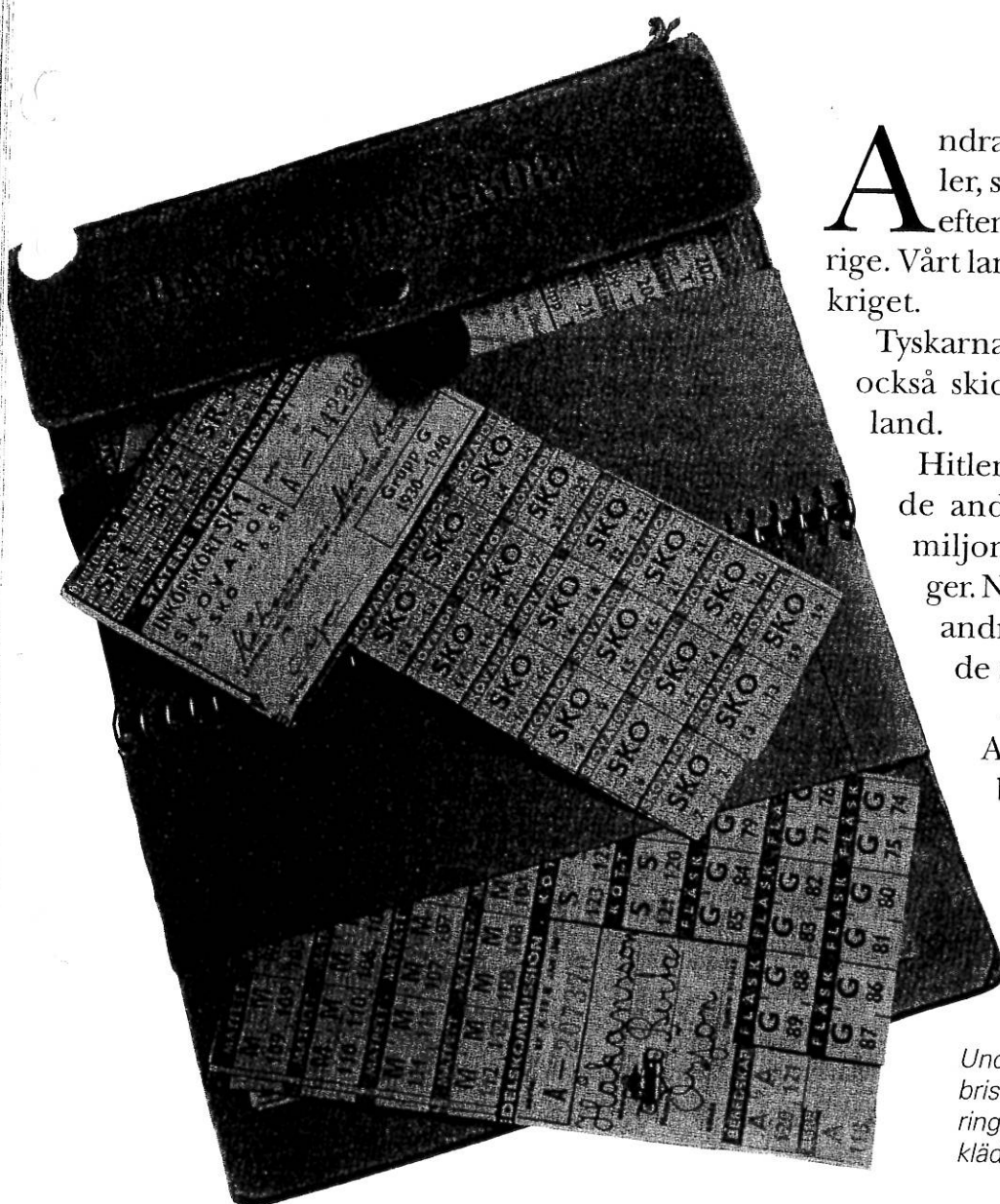
I en dagbok från 1930-talet skriver Hu-

go: "Nu kan man se filmer med ljud på Folkets hus." Ljudfilmer var en stor nyhet och de första kom 1927. (De första filmerna spelades in på 1890-talet.)

På somrarna cyklade ungdomarna till sina nöjen. Ibland åkte de på lastbilsflak. På vintern åkte de spark och skidor.

1930 träffade Hugo Berta. Hon bodde i Ösjön, en liten by i skogen. De sågs på fester och hemma hos varandra. De brevväxlade och förlovade sig 1935.

Andra världskriget



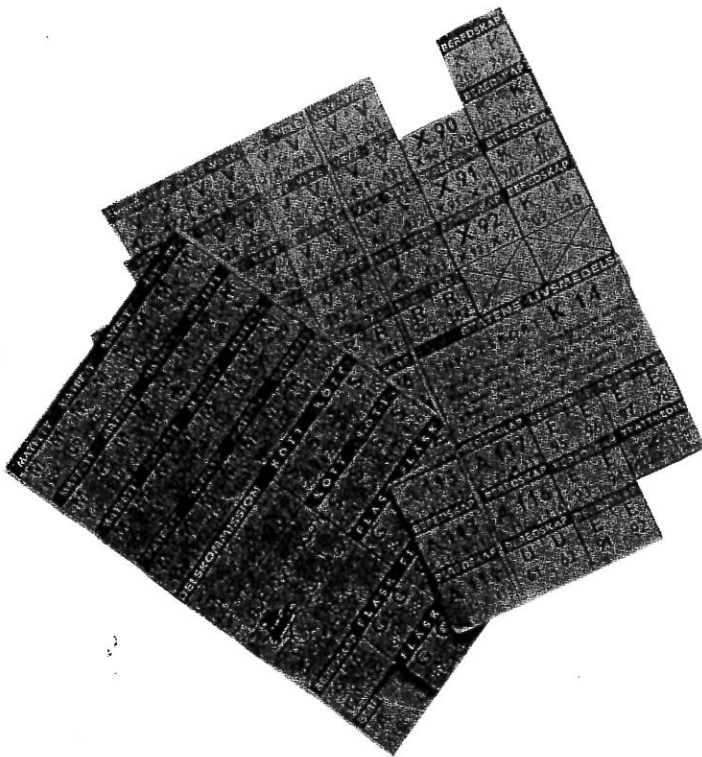
Andra världskriget bröt ut 1939. Hitler, som ledde tyskarna, anföll land efter land men han angrep inte Sverige. Vårt land deltog aldrig i andra världskriget.

Tyskarna köpte järn av Sverige. De fick också skicka sina trupper genom vårt land.

Hitler var nazist och rasist. Han och de andra nazisterna mördade sex miljoner judar i koncentrationsläger. Nazisterna dödade också många andra som hade andra idéer än de själva.

Även i Sverige var tiden mörk. Alla var rädda att Tyskland skulle börja kriga mot Sverige. Tyskland angrep och tog Danmark och Norge. Kriget och faran var så nära.

Under andra världskriget var det stor brist på varor. Man hade ransoneeringskort på nästan allt: mat, kaffe, kläder och skor.



na las i blöt i stora träkar. Kvinnorna gjorde upp eld under två svarta grytor och fyllde dem med vatten. De hällde i tvättmedel och lade i den smutsiga vittvätten, som skulle kokas. På eftermiddagen togs tras mattorna upp ur blötläggningen. De lade mattorna på ett bord på bryggan och skrubbade dem med rotborste, hett vatten och såpa. Sedan sköljde de mattorna i sjön och la ut dem på tork i gräset.

Maith tittade efter gamla kläder i mattorna. Där var mammas fina klänning med de stora skära rosorna, där låg pappas blåbyxor och där hennes egen rödrutig klänning. Just då kom Maiths mormor, Emma,

springande. Hon viftade med armarna i luften och skrek:

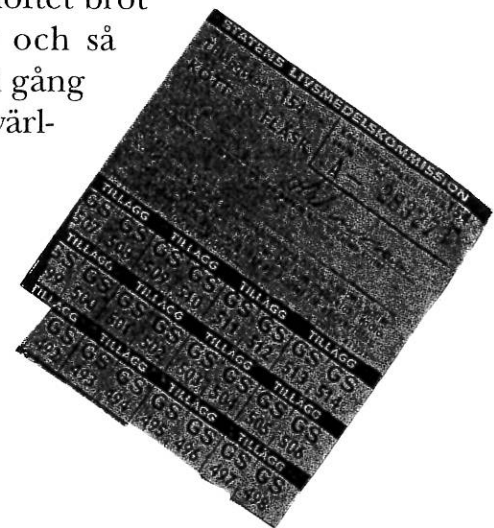
– Det är fred!

Alla slutade tvätta. Berta kramade om Maith och en tår trillade sakta nedför Bertas kind.

Mellan 35 och 60 miljoner människor dog i andra världskriget. De allra flesta som dödades var civila, inte soldater och militärer. Tyskarna förlorade kriget och deras land var bombat och helt förstört sommaren 1945.

Japan, som stod på Tysklands sida under andra världskriget, ville inte sluta kriga. USA hade gjort en atombomb som de släppte över Hiroshima i Japan i augusti 1945. Den första atombomben dödade 200 000 människor och många blev sjuka och dog av cancer.

1945 bildade man FN (Förenta Nationerna). Man var så trött på allt krigande och länderna lovade varandra att leva i fred. Men det löftet bröt många länder och så var kriget i full gång igen runt om i världen.



ihop höet och la det i hässjor för att det skulle torka. Man lämnade inget, man var rädd om det som naturen gav. Höet torkade, sedan lastade man det på en skrinda. Pålle drog skrindan till en lada. Det var härligt att sitta på hölasset, som gungade och svajade. Man la in höet i ladan. Höet trampades ihop för att man skulle få plats med mycket.

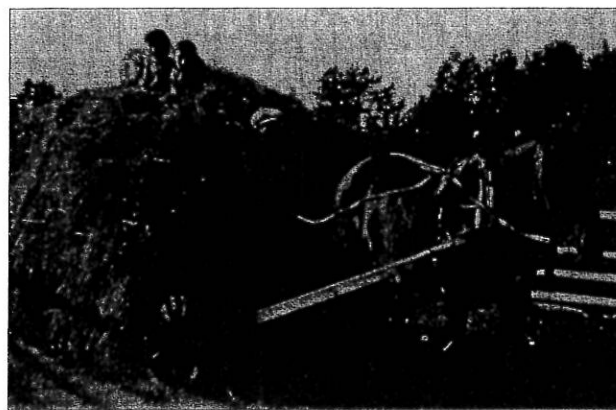
Maith tyckte att det var jättekul att hoppa i höet och så luktade det torra gräset så gott, så gott. Allra roligast var det när ladan var så full att man kom ända upp till taket. Då ålade hon sig fram mellan berget av hö och stockarna i taket. Högst upp kikade hon ut genom springorna i ladan. Hon dök och åkte kana och nös av dammet från det torkade gräset och blommorna. Det kliade och sved i skinnet. Maith såg fram mot det ljumma badet i insjön bland gula och vita näckrosor och små abborrar som nosade på hennes tår.

Vatten från källan och ved från boden

Berta och Hugo hjälpte ofta till på gården, där Berta var född.

I sitt nya hem gjorde Berta mycket tungt arbete. Vatten hämtade hon i en källa som låg långt från huset. På våren, sommaren och hösten fraktade hon vattenhinkarna på en cykel och på vintern på en spark.

Berta bar in ved, lagade mat, bakade, städade, plockade bär, konserverade, kar-



Maith sitter högst uppe på ett svajande hölass. Pålle drar skrindan. Hadar, Maiths morbror, kör.

dade, spann, stickade och vävde. Ibland hjälpte hon Hugo i skogsarbetet. Båda två kapade, klöv och travade ved.

Under 1940-talet planterade de buskar, träd och växter. Hugo körde massvis med jord i skottkärra för att göra gräsmattor. De satte potatis, sådde morötter, rödbetor, kålrötter och kål. Under glas odlade de gurkor. Till sist skaffade de sig ett litet växthus som de odlade tomater i. En del av gurkorna och tomaterna sålde de. Berta och Hugo älskade blommor. Både ute och inne växte blommor.

Maith började skolan hösten 1945. Hon gick eller cyklade åtta kilometer till skolan varje dag. Det fanns inga skolskjutsar. I byn där skolan låg fanns också posten och där hämtade man brev och tidningar ända till slutet av 1940-talet.